

INNHOOLD

ERKEBISPEGÅRDEN – BYGNINGER OG ANLEGG GJENNOM TIDENE	9
FORORD	10
INNLEDNING	14
Arkeologiske undersøkelser	15
Skriftlige kilder	17
Manusutvikling og bygningsdokumentasjonen.....	17
Inndeling i tidsbolker – steinbygningene og navnebruk	18
INTRODUKSJON – ERKEBISPEGÅRDEN 2023.....	20
KAPITTEL 1 ERKEBISPESETET OPPRETTES I NIDAROS.....	25
KARDINAL NICOLAUS BREKESPEARS REISE TIL NORDEN (1152–1153)	26
Metropolen Nidaros med kirker, klostre og kongsgårder	28
Harald Hardrådes kongsgård sør i byen.....	32
Kirkens maktsenter i Nidaros tar form. Erkesetet opprettes	35
KAPITTEL 2 MAKTSENTERET VED NIDAROSDOMEN. ERKEBISPEGÅRDEN 1153–1537	41
2.1 ETABLERING (1153–1210)	43
Erkebispegården etableres, og hallbygningen reises.....	43
Øystein Erlendsson og hans samtid.....	43
Kirken bygger i stein på 1100-tallet	44
Erkebispegården på 1100-tallet	48
Gårdsanlegget bygges på domkirkeplatået	52
Hallbygningen	59
Hallen og bruken i den eldste tid.....	69
2.2 KONSOLIDERING (1210–1295)	79
Erkebiskopens residens bygges i Nordfløyen	79
Kirkens organisasjon og virke konsolideres på 1200-tallet.....	81
Hallen og vesthuset bygges om i mur mot det nye porttårnet	85
Erkebiskopens residens – bygningene bygges om (ca. 1220–1260)	90
Nordfløyens øvrige bygninger	110
Gårdens søndre del – sørmuren, portene og bygningene	114
Domkapitlet og området nord for katedralen	115
Et møte med erkebiskopen – omgangsformer.....	122
2.3 MELLOM STORHET OG KRISER (1295–1475)	129
Vestfløyen bygges sammen med Nordfløyen.....	129
Krisetid og stillstand (1350–1430)	138
Erkebispegården i en endringstid (1430–1475)	139

2.4	MAKTØKNING OG OMBYGGING (1475–1532)	149
	Det firkantede anlegg og teglbygningene	149
	Nye behov og ombygging av gården	151
	Erkebiskop Gantes byggeplaner og fremdriften	152
	De nye teglbygningene fra 1480-årene	155
	Sikkerhet og verksteder før 1532	173
2.5	NEDERLAG OG FLUKT (1532–1537)	185
	Et opprør mot kongemakten knuses i 1532	185
	Gjenoppbygging i Erkebisppegården	186
	Sluttstriden (1532–1537)	193

KAPITTEL 3 KONGSGÅRDEN UNDER LENSHERRER (1537–1660) OG STIFTAMTMENN (1660–1686)

3.1	KONGEN OVERTAR ERKEBISPEGÅRDEN (1537–1556)	200
	Erkebisppegården blir «Kongens gård udi Trondhjem»	201
3.2	LENSHERRENE I KONGSGÅRDEN (1556–1613)	203
	Lensherren flytter fra Steinvikholm til Kongsgården (1556)	203
	Ludvig Munks byggevirksomhet i 1590-årene	207
	Lensherrens bygninger og kildene	209
	Lensherrens oppgaver og plikter	210
3.3	RENESSANSESLOTTET (1613–1660)	215
	Claus Daa (1613–1620) og byggearbeidene	215
	Renessanseslottet står ferdig (1616)	222
	Nybygg på vestfløyens murer og driftsbygningene	229
	Stolpehuset til Jens Juel (1627–1629)	232
	Herrehuset til Oluf Parsberg (1629–1642)	234
	Parsbergs kjøkken (1641)	239
	Østfløyen i den utvidede residensen fra 1642	244
	Residensen og husholdet etter 1642	248
	Kongsgården styrkes militært fra 1642	252
	Lensherretiden går mot sin avslutning. Svensk okkupasjon	257
3.4	KONGSGÅRDEN SOM STIFTAMTMANNENS BOLIG (1660–1686)	259
	Stiftamtmanden får sin bolig i Kongsgården	259

KAPITTEL 4 KONGSGÅRDEN SOM MILITÆRT OMRÅDE (1686–1930)

4.1	DE MILITÆRE ETABLERER SEG I KONGSGÅRDEN (1686–1708)	269
	Kongsgården opphører som residens for kongens befalingsmann	270
	Kongsgården under full militær kommando fra 1687 til brannen i 1708	272
4.2	BRANNEN I 1708 OG GJENREISING (1708–1760)	279
	«Festningen Trondhjem» og Kongsgårdens funksjon i festningen	281

4.3 NYE KRAV, NYTT MATERIELL OG NY MILITÆR ORGANISERING (1760–1814)....	297
Forsvaret gjennom store endringer mot 1814	297
Arsenalet trenger plass – magasinbehovet øker	298
4.4 UNIONSTID MED SVERIGE OG KONGSGÅRDSOMRÅDE (1814–1930).....	304
«Festningen Trondhjem» legges ned (1816). Kongsgården som arsenal.....	304
KAPITTEL 5 NASJONALMONUMENTET ERKEBISPEGÅRDEN (1930–1975)	319
5.1 FORHISTORIEN OG OLAVSJUBILEET 1930.....	321
Forhistorien og erkjennelsen	321
5.2 BYGNINGSUNDERSØKELSER OG RESTAURERING (1952–1975)	335
Dorothea og Gerhard Fischers undersøkelser (1952–1972)	335
Erling Gjones restaurering (1962–1975).....	343
5.3 «LANDETS SISTE STATLIGE NASJONALMONUM'ENT» FERDIG RESTAURERT ...	352
Åpningshøytideligheten 3. juni 1975.....	352
Bruken av Erkebispegården i perioden 1975–1983.....	353
KAPITTEL 6 KATASTROFE (1983) FUGL FØNIKS (1997)	
NY DRAKT (2006)	357
6.1 BRANNEN I 1983 – HVA GIKK TAPT?.....	358
Erkebispegårdens manglende «vegger» kommer på plass	362
6.2 DE FØRSTE ÅRENE MED NYBYGGENE	371
Jubileumsåret 1997 og åpningen av Erkebispegården.....	371
Statsbesøk og store begivenheter	377
6.3 ENDELIG EN ENHET IGJEN	382
Besøksenteret	382
Riksregalietstillingen.....	383
Kroningsjubileet.....	383
ETTERORD.....	389
ENGLISH SUMMARY	391
1. Establishment of the Archdiocese (1153)	391
2. The Power centre at Nidaros Cathedral (1153–1537)	391
3. The king's Manor under the lord-lieutenants (1537–1660)	
and diocesan governors prior to 1686	394
4. The king's manor – military area (1686–1930).....	396
5. The Archbishop's Palace as National Monument (1930–1975)	397
6. Catastrophe (1983), risen phoenix (1997) and new attire (2006).....	398
KILDER OG ANVENDT LITTERATUR.....	400
Litteraturliste temaruter	400
Arkeologiske kilder	400
Skriftlige kilder	401
BIBLIOGRAFI.....	402